

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการทุจริตหรือข้อผิดพลาด โดยกระบวนการวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงผลกระทบกับความเสียหาย เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทุจริตและข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จดทะเบียนกับนายทะเบียนสหกรณ์จังหวัดที่อยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ภาค 2 (ตะวันออก) ทั้งนี้ได้ศึกษาจากผู้สอบบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ในการตรวจสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ตามคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ 9 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 63 ราย จากการสำรวจผู้สอบบัญชี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีจำนวน 59 คน รองลงมาเป็นเพศชายจำนวน 4 คน อายุส่วนใหญ่ช่วงอายุ 41-50 ปี มีจำนวน 27 คน รองลงมาช่วงอายุ 31-40 ปี มีจำนวน 16 คน ช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี มีจำนวน 13 คน ช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป มีจำนวน 7 คน ตามลำดับ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด มีจำนวน 59 คน รองลงมาการศึกษาในระดับปริญญาโท มีจำนวน 4 คน ประสบการณ์การทำงานด้านการตรวจสอบบัญชีส่วนใหญ่ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่ง 1-20 ปี มีจำนวน 23 คน รองลงมาระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่ง 20 ปีขึ้นไป มีจำนวน 17 คน ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งน้อยกว่า 5 ปี มีจำนวน 17 คน ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่ง 5-10 ปี มีจำนวน 6 คนตามลำดับ ตำแหน่งงานในสำนักงานตรวจสอบบัญชีตำแหน่งนักวิชาการตรวจสอบบัญชี มีจำนวน 45 คน รองลงมาตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานสอบบัญชี มีจำนวน 11 คน ตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานสอบบัญชี มีจำนวน 7 คนตามลำดับ การตรวจสอบงบการเงินส่วนใหญ่โดยเฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า 20 งบ/ปี มีจำนวน 56 คน รองลงมาเฉลี่ยต่อปี 21-30 งบ/ปี มีจำนวน 6 คน มากกว่า 50 งบ/ปี มีจำนวน 1 คน

ผลการทดสอบความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ถึงการทุจริตและข้อผิดพลาดที่มีผลกระทบกับความเสียหายของสหกรณ์

ด้านที่ 1 การบันทึกบัญชีผิดช่วงเวลาโดยการเลื่อนการรับรู้ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายการรับรู้รายได้ผิดช่วงเวลา มีผลกระทบกับความเสียหายทั้งทางด้านการเงินและทางด้านการดำเนินงาน เนื่องจากผู้สอบบัญชีเห็นว่าการเลื่อนการรับรู้ต้นทุนหรือค่าใช้จ่าย การรับรู้รายได้ผิดช่วงเวลาอาจทำให้สูญเสียทางการเงินและมีผลต่อความดำรงอยู่ของกิจการได้หากบันทึกหนี้สินและค่าใช้จ่ายต่ำเกินไป หรือการรับรู้รายได้ก่อนเวลาสุ่งเกินไปอาจมีสาเหตุจากการเปิดเผยในหมายเหตุประกอบ

งบการเงินที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เปิดเผย การจัดทำรายงานที่ผิดจะทำให้รายได้หรือกำไรในส่วนของ ผู้ถือหุ้นสูงขึ้นหรือทำให้สถานการณ์จริงของบริษัทมีลักษณะมั่นคงขึ้น เมื่อความจริงเปิดเผยเป็น ผลให้เกิดทัศนคติของสาธารณชนทางด้านลบทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ แต่จากผล การทดสอบผู้สอบบัญชีส่วนใหญ่พบว่าการรับรู้รายได้ผิดช่วงเวลาไม่ทำให้เกิดความล้มเหลวใน ระบบการควบคุมภายในและไม่กระทบกับการตัดสินใจเนื่องจากการทำให้กำไรของแต่ละปีไม่สูง หรือต่ำจนเกินไป

ด้านที่ 2 การบันทึกบัญชีผิดประเภทมีผลกระทบต่อความเสี่ยงทางการเงินในแง่ ความดำรงอยู่ของกิจการและความเสี่ยงทางด้านการค้าเนื่องจากผู้สอบบัญชีเห็นว่า การ บันทึกบัญชีผิดประเภทด้วยกลอุบายหรือกลลวงที่อาจเกิดการทุจริตขึ้น โดยมีเจตนาบันทึกผิด ประเภทมีผลต่อความดำรงอยู่ของกิจการทำให้ข้อมูลในการตัดสินใจผิดพลาดเกิดความล้มเหลวใน ระบบการควบคุมภายในหากพบข้อเท็จจริงจะส่งผลให้เกิดทัศนคติกับสาธารณชนทางด้านลบทำให้ ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ และผู้สอบบัญชีส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีผลกระทบต่อความเสี่ยง ทางการเงินเนื่องจากเป็นเพียงความผิดพลาด ความไม่ตั้งใจ ไม่สามารถคาดเดาผลกระทบที่เกิดขึ้น ในงบการเงินได้

ด้านที่ 3 การยกยอทรัพย์สินมีผลกระทบต่อความเสี่ยงทางการเงินและทางด้านการดำเนินงานผู้สอบบัญชีเห็นว่า การที่พนักงานให้บริการแล้วไม่ได้บันทึกบัญชี การปลอมแปลง ลายมือชื่อ การแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบเป็นการทุจริตระดับพนักงานปฏิบัติ การทุจริตที่ เกิดขึ้นด้วยกลอุบายหรือกลลวงทำให้สูญเสียทางการเงินรวมถึงความดำรงอยู่ของสหกรณ์เป็น ข้อมูลทางบัญชีที่ผิดพลาดเกิดจากความล้มเหลวในระบบการควบคุมภายใน บันทึกความเชื่อมั่น ของสาธารณชนต่อความเชื่อถือของงบการเงินทำให้เกิดผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

ด้านที่ 4 การบันทึกบัญชีอันเป็นเท็จ ผู้สอบบัญชีเห็นว่าผลกระทบต่อความเสี่ยง ทางด้านการเงินและด้านการดำเนินงานเนื่องจากการทุจริตในระดับพนักงานปฏิบัติที่เกิดขึ้น ด้วยวิธีกลอุบายหรือกลลวงที่เกิดขึ้น การเปิดเผยรายการไม่เพียงพอ ให้ข้อมูลทางบัญชีผิดพลาดเกิดความล้มเหลวในระบบการควบคุมภายในก็ทำให้บันทึกความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อความ น่าเชื่อถือและไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์เช่นกัน

ด้านที่ 5 การตกแต่งอัตราส่วนทางการเงิน ผู้สอบบัญชีเห็นว่าผลกระทบต่อความเสี่ยง ทางด้านการเงินและการดำเนินงานเนื่องจากการตกแต่งเพื่อรักษาอัตราหนี้สินต่อทุนต่ำกว่าที่ กำหนดไว้ในเงื่อนไขสัญญากู้ยืมเงิน อาจเป็นข้อบ่งชี้ทำให้เกิดการทุจริต โดยอัตราส่วนเป็น องค์ประกอบในการหาแหล่งเงินทุน โดยการกู้ยืมจากภายนอกทำให้สูญเสียเงินและการดำรงอยู่ที่ ไม่มั่นคง ข้อมูลทางบัญชีที่ผิดพลาดเกิดความล้มเหลวในระบบการควบคุมภายใน โดยการตัดสินใจ

ของผู้บริหารที่ผิดพลาดส่งผลต่อทัศนคติทางด้านลบต่อสาธารณชนซึ่งทำให้สหกรณ์ไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทุจริตและข้อผิดพลาดทั้ง 5 ด้านเป็นไปตามทฤษฎีที่กล่าวอ้างในเรื่องการทุจริตและข้อผิดพลาด

ผลการทดสอบความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีสหกรณ์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติและแนวทางแก้ไข โดยแบ่งความคิดเห็นตามคุณลักษณะทางด้านประสบการณ์และตำแหน่งงานของผู้สอบบัญชี

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่มีประสบการณ์ไม่เกิน 10 ปี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบสามารถนำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดได้จริงเพราะเป็นการกำหนดจุดเริ่มต้นของข้อผิดพลาด เป็นลำดับแรก รองลงมานำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดโดยใช้วิธีการตรวจสอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสาเหตุเป็นการใช้ข้อมูลจากปีก่อนและปีปัจจุบันเปรียบเทียบวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มอัตราเพิ่ม/ลด ของอัตราส่วนทางการเงินสูงหรือต่ำมาก ๆ เพื่อเป็นสัญญาณที่ผิดปกติจากข้อมูลทางบัญชี เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ใช้พิจารณาตรวจสอบงบการเงินและกำหนดขอบเขต ปริมาณการตรวจสอบเพราะแนวโน้มไม่ควรแตกต่างกันและอาจพบความไม่สัมพันธ์กันภายในงบการเงินเดียวกันกับงบการเงินปีก่อนเพื่อคัดกรองงบการเงินวิธีดำเนินการเมื่อพิจารณาว่ามีข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดคือตรวจสอบหาสาเหตุ ให้ข้อสังเกต แจ้งให้เจ้าของกิจการปรับปรุงให้ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในปีต่อไป สอบถามผู้จัดทำบัญชีพร้อมให้ชี้แจงหากข้อผิดพลาดนั้นไม่เป็นสาระสำคัญแจ้งให้เจ้าหน้าที่แก้ไขและหากข้อผิดพลาดนั้นเป็นสาระสำคัญทำหนังสือข้อสังเกตถึงคณะกรรมการให้ดำเนินการแก้ไขขยายขอบเขตการตรวจสอบและปรับแนวการตรวจสอบ เพิ่มปริมาณการตรวจสอบ เน้นเอกสารจากภายนอกและยื่นยันยอดนำเสนอผู้บริหารเพื่อทบทวนรายการ หากไม่ได้รับการแก้ไขควรพิจารณาเรื่องความมีสาระสำคัญว่าจะแสดงความเห็นต่องบการเงินในรูปแบบใดและแจ้งให้ทราบและเขียนในรายงานผู้สอบข้อเสนอนั้นเกี่ยวกับการใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบในการสอบทานงบการเงินว่าเป็นวิธีการที่ควรใช้เพราะหาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เห็นข้อสังเกตที่เป็นสาระ ซึ่งมีผลต่อการวิเคราะห์งบการเงินควรใช้ข้อมูลมากกว่า 2 ปีบัญชี วิเคราะห์ทั้งแนวดิ่งและแนวนอน อัตราส่วนทางการเงิน นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อดูแนวโน้มควรกำหนดตัวอย่างที่เหมาะสม สมเหตุสมผลและเพียงพอในการตรวจสอบ เป็นวิธีการที่นำไปสู่การตรวจพบข้อผิดพลาดได้ง่ายกว่าวิธีอื่น ๆ

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่มีประสบการณ์เกิน 10 ปี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบสามารถนำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดได้จริงเพราะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ใช้พิจารณาตรวจสอบงบการเงินและกำหนดขอบเขต ปริมาณการตรวจสอบเป็นลำดับแรก รองลงมาแนวโน้มไม่ควรแตกต่างกันเป็นการใช้ข้อมูลจากปีก่อนและปี

ปัจจุบันเปรียบเทียบวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มอัตราเพิ่ม/ลด ของอัตราส่วนทางการเงินสูงหรือต่ำมาก ๆ เพื่อเป็นสัญญาณที่ผิดปกติจากข้อมูลทางบัญชีอาจพบความไม่สัมพันธ์กันภายในงบการเงินเดียวกันกับงบการเงินปีก่อนเพื่อตกแต่งงบการเงินเป็นการกำหนดจุดเริ่มต้นของข้อผิดพลาดนำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดโดยใช้วิธีการตรวจสอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาถึงสาเหตุวิธีดำเนินการเมื่อพิจารณาว่ามีข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดคือผู้สอบบัญชีตรวจหาสาเหตุ ให้ข้อสังเกตแจ้งให้เจ้าของกิจการปรับปรุงให้ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในปีต่อไปและสอบถามผู้จัดทำบัญชีพร้อมให้ชี้แจงเป็นลำดับแรก รองลงมาขยายขอบเขตการตรวจสอบและปรับแนวการตรวจสอบเพิ่มปริมาณการตรวจสอบ เน้นเอกสารจากภายนอกและยืนยันยอด นำเสนอผู้บริหารเพื่อทบทวนรายการ หากไม่ได้รับการแก้ไขควรพิจารณาเรื่องความมีสาระสำคัญว่าจะแสดงความคิดเห็นต่องบการเงินในรูปแบบใด หากข้อผิดพลาดนั้นไม่เป็นสาระสำคัญแจ้งให้เจ้าหน้าที่แก้ไขและหากข้อผิดพลาดนั้นเป็นสาระสำคัญทำหนังสือข้อสังเกตถึงคณะกรรมการให้ดำเนินการแก้ไข แจ้งให้ทราบและเขียนในรายงานผู้สอบและเรียกประชุมกรรมการดำเนินการเพื่อหาข้อสรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบในการสอบทานงบการเงินว่าเป็นวิธีการที่ควรใช้เพราะสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เห็นข้อสังเกตที่เป็นสาระ ซึ่งมีผลต่อการวิเคราะห์งบการเงินควรใช้ข้อมูลมากกว่า 2 ปีบัญชี วิเคราะห์ทั้งแนวดิ่งและแนวนอน อัตราส่วนทางการเงินนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อดูแนวโน้มและเป็นวิธีการที่นำไปสู่การตรวจพบข้อผิดพลาดได้ง่ายกว่าวิธีอื่น ๆ ควรกำหนดตัวอย่างที่เหมาะสม สมเหตุสมผลและเพียงพอในการตรวจสอบดูรายการเปลี่ยนแปลงในหมายเหตุประกอบงบการเงินและบางรายการอาจไม่สามารถใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบได้

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่มีตำแหน่งนักวิชาการตรวจสอบบัญชีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบสามารถนำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดได้จริงเพราะเป็นการใช้ข้อมูลจากปีก่อนและปีปัจจุบันเปรียบเทียบวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มอัตราเพิ่ม/ลด ของอัตราส่วนทางการเงินสูงหรือต่ำมาก ๆ เพื่อเป็นสัญญาณที่ผิดปกติจากข้อมูลทางบัญชี เป็นการกำหนดจุดเริ่มต้นของข้อผิดพลาด นำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดโดยใช้วิธีการตรวจสอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาถึงสาเหตุ เพราะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ใช้พิจารณาตรวจสอบงบการเงินและกำหนดขอบเขต ปริมาณการตรวจสอบเพราะแนวโน้มไม่ควรแตกต่างกันอาจพบความไม่สัมพันธ์กันภายในงบการเงินเดียวกันกับงบการเงินปีก่อนเพื่อตกแต่งงบการเงินวิธีดำเนินการเมื่อพิจารณาว่ามีข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดคือผู้สอบบัญชีตรวจหาสาเหตุ ให้ข้อสังเกต แจ้งให้เจ้าของกิจการปรับปรุงให้ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในปีต่อไปหากข้อผิดพลาดนั้นไม่เป็นสาระสำคัญแจ้งให้เจ้าหน้าที่แก้ไขและหากข้อผิดพลาดนั้นเป็นสาระสำคัญทำหนังสือข้อสังเกต

ถึงคณะกรรมการให้ดำเนินการแก้ไข ขยายขอบเขตการตรวจสอบและปรับแนวการตรวจสอบเพิ่ม ปริมาณการตรวจสอบ เน้นเอกสารจากภายนอกและยืนยัน สอบถามผู้จัดทำบัญชีพร้อมให้ชี้แจง นำเสนอผู้บริหารเพื่อทบทวนรายการ หากไม่ได้รับการแก้ไขควรพิจารณาเรื่องความมีสาระสำคัญว่าจะแสดงความเห็นต่องบการเงินในรูปแบบแจ้งให้ทราบและเขียนในรายงานผู้สอบและเรียก ประชุมกรรมการดำเนินการเพื่อหาข้อสรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ในการสอบทานงบการเงินว่าเป็นวิธีการที่ควรใช้เพราะหาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ เห็นข้อสังเกตที่เป็นสาระ ซึ่งมีผลต่อการวิเคราะห์งบการเงินและเป็นวิธีการที่นำไปสู่การตรวจพบ ข้อผิดพลาดได้ง่ายกว่าวิธีอื่น ๆ ควรกำหนดตัวอย่างที่เหมาะสม สมเหตุสมผลและเพียงพอในการ ตรวจสอบ ควรใช้ข้อมูลมากกว่า 2 ปี บัญชีวิเคราะห์ทั้งแนวดิ่งและแนวนอน อัตราส่วนทางการเงิน นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อดูแนวโน้มบางรายการ อาจไม่สามารถใช้วิธีการวิเคราะห์ เปรียบเทียบได้

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่มีตำแหน่งเจ้าหน้าที่และเจ้าพนักงานตรวจสอบบัญชีส่วนใหญ่มี ความคิดเห็นว่าวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบสามารถนำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดได้ จริงเพราะเป็นการใช้ข้อมูลจากปีก่อนและปีปัจจุบันเปรียบเทียบวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มอัตราเพิ่ม/ ลด ของอัตราส่วนทางการเงินสูงหรือต่ำมาก ๆ เพื่อเป็นสัญญาณที่ผิดปกติจากข้อมูลทางบัญชี เป็นการกำหนดจุดเริ่มต้นของข้อผิดพลาด นำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดโดยใช้วิธีการ ตรวจสอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาถึงสาเหตุเพราะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ใช้พิจารณาตรวจสอบงบ การเงินและกำหนดขอบเขต ปริมาณการตรวจสอบเพราะแนวโน้มไม่ควรแตกต่างกันวิธีดำเนินการ เมื่อพิจารณาว่ามีข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาด คือ แบบสอบถาม ผู้จัดทำบัญชีพร้อมให้ชี้แจงตรวจหา สาเหตุ ให้ข้อสังเกต แจ้งให้เจ้าของกิจการปรับปรุงให้ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในปีต่อไป หากข้อผิดพลาดนั้นไม่เป็นสาระสำคัญแจ้งให้เจ้าหน้าที่แก้ไขและหากข้อผิดพลาดนั้นเป็น สาระสำคัญทำหนังสือข้อสังเกตถึงคณะกรรมการให้ดำเนินการแก้ไข ขยายขอบเขตการตรวจสอบ และปรับแนวการตรวจสอบเพิ่มปริมาณการตรวจสอบ เน้นเอกสารจากภายนอกและยืนยันยอด นำเสนอผู้บริหารเพื่อทบทวนรายการ หากไม่ได้รับการแก้ไขควรพิจารณาเรื่องความมีสาระสำคัญว่าจะแสดงความเห็นต่องบการเงินในรูปแบบใดข้อเสนอแนะเป็นวิธีการที่ควรใช้เพราะหาเหตุของ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เห็นข้อสังเกตที่เป็นสาระ ซึ่งมีผลต่อการวิเคราะห์งบการเงินและเป็น วิธีการที่นำไปสู่การตรวจพบข้อผิดพลาดได้ง่ายกว่าวิธีอื่น ๆ ควรกำหนดตัวอย่างที่เหมาะสม สมเหตุสมผลและเพียงพอในการตรวจสอบควรใช้ข้อมูลมากกว่า 2 ปีบัญชี วิเคราะห์ทั้งแนวดิ่งและ แนวนอน อัตราส่วนทางการเงิน นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อดูแนวโน้มบางรายการอาจไม่ สามารถใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องการทุจริตหรือข้อผิดพลาดโดยกระบวนการวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงผลกระทบกับความเสียหายของสหกรณ์ทั้งทางด้านการเงินและการดำเนินงาน ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ อันอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำงานในตำแหน่งหน้าที่ผู้ตรวจสอบ ผู้ช่วยผู้ตรวจสอบ เป็นแนวทางในการวางแผนการตรวจสอบ พร้อมทั้งเป็นแนวทางในการสืบพบ ป้องกันและแก้ไขข้อผิดพลาดในงบการเงินของผู้ตรวจสอบสำหรับกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จดทะเบียนกับนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งเป็นแนวทางให้กับผู้ตรวจสอบบัญชี สำหรับสหกรณ์ประเภทอื่น ๆ ด้วยเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ โดยภาพรวมการทุจริตและข้อผิดพลาดส่วนใหญ่มีผลกระทบกับความเสียหายทั้งทางด้านการเงินและการดำเนินงานเป็นไปตามสมมติฐาน มีเพียงการทุจริตและข้อผิดพลาดบางข้อที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานเนื่องจากการสำรวจเป็นการสำรวจจากประสบการณ์ในอดีตที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ตรวจพบในการปฏิบัติงานและสหกรณ์เป็นธุรกิจที่มีขนาดเล็กถึงปานกลางระดับความยุ่งยากไม่มากมีการกำกับดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษาทางด้านการจัดทำบัญชี มีการอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่และผู้บริหารของสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง การแก้ไขข้อผิดพลาดเป็นไปตามคำแนะนำและใช้เวลาแก้ไขไม่มากนัก ดังนั้นจึงเป็นประโยชน์อย่างมากหากพบข้อบกพร่องถึงการทุจริตและข้อผิดพลาดแล้วรายงานให้ผู้บริหารทราบถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับความเสียหายของสหกรณ์ในด้านต่าง ๆ เพื่อแก้ไขและป้องกันในปีต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ศึกษาถึงตัวแปรอื่นที่มีผลต่อความเสียหายทางด้านอื่น ๆ
2. ศึกษาสหกรณ์ประเภทอื่นในลักษณะคล้ายคลึงกัน